

ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವಪರ ಚಿಂತನೆಗಳು

ಡಾ. ಸುಮಂಗಲಾ ಮೇಟಿ*

*ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಶ್ರೀ ವಿಜಯ ಮಹಾಂತೇಶ ಕಲೆ, ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ, ಇಳಕಲ್ಲು ಬಾಗಲಕೋಟೆ ತಾಲೂಕು ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲೆ.

ಸಾರಾಂಶ: (Abstract)

ಜಾಗತಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಘನತೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟ ಯುಗ ಪುರುಷ, ಜಗತ್ತುಕಂಡ ಅಪರೂಪದ ಮಹಾನ್ ಮಾನವತಾವಾದಿ ಬಸವಣ್ಣನವರು 'ದಯವೇಧರ್ಮದ ಮೂಲವಯ್ಯ' ಎಂದು ಸಾರಿದರು. ಬಸವಪೂರ್ವ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬೇರೂರಿದ ಮೌಢ್ಯವನ್ನು ಸೀಳಿ, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಮತೋಲನವನ್ನು ತರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದ ಮೌಢ್ಯದ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ ಜನರ ಮನದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನದ ಜ್ಯೋತಿಯನ್ನು ಬೆಳಗಿದರು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನಗಳ ಸಾರವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮುಖ್ಯಪದಗಳು (Keywords): ಬಸವಣ್ಣ, ವಚನ, ದಯೆ, ಧರ್ಮ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣೆ.

ಪೀಠಿಕೆ

ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಅನನ್ಯವಾದ ಜೀವಪರ ಕಾಳಜಿಯಿದೆ. 'ಜ್ಞಾನದ ಬಲದಿಂದ ಅಜ್ಞಾನದ ಕೇಡು ನೋಡಯ್ಯಾ, ಜ್ಯೋತಿಯ ಬಲದಿಂದ ತಮಂಧದ ಕೇಡು ನೋಡಯ್ಯಾ' ಎಂದರು. ಜಗದ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಕಳೆದು, ಎಲ್ಲರಲ್ಲೂ ಸಮಾನತೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಸೋದರತ್ವ, ಸತ್ಯನಿಷ್ಠೆ, ಸಜ್ಜನಿಕೆಯನ್ನು ಸಂವಹನಗೊಳಿಸಿ, 'ಕಾಯಕ-ಅಸಂಗ್ರಹ-ದಾಸೋಹ'ವೆಂಬ ತತ್ವವನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸಿದರು. ಇಂದು ಶ್ರಮ ಮತ್ತು ಆದಾಯಗಳ ನಡುವಿನ ಕೊಂಡಿಯೇ ಕಳಚಿ ಹೋಗಿ 'ಬಾಚುವ ಮತ್ತು ದೋಚುವ ಕ್ರಿಯೆ'ಗಳೇ ಪ್ರಧಾನ ವೃತ್ತಿಯಾಗಿರುವಾಗ, ಬಸವಾದಿ ಶಿವಶರಣರು ಸಾರಿದ 'ಕಾಯಕ-ದಾಸೋಹ' ತತ್ವಗಳು ಕಾಲಾತೀತ ಹಾಗೂ ದೇಶಾತೀತವಾದವು. ಇವುಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಅರಿತು, ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ.

ಬಸವಾದಿ ಶಿವಶರಣರು ಎಂದೂ ಬದುಕಿನಿಂದ ವಿಮುಖಗೊಂಡವರಲ್ಲ, ಬದುಕು ನೀಡಿದ್ದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಅರಿವಿನ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ತಮ್ಮ ಅನುಭವದ

Please cite this article as: ಡಾ. ಸುಮಂಗಲಾ ಮೇಟಿ. (2022). ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಜೀವಪರ ಚಿಂತನೆಗಳು: ಪ್ರತಿಬಿಂಬ: ಮಲ್ಟಿಡಿಸಿಪ್ಲಿನರಿ ಕನ್ನಡ ರೀಸರ್ಚ್ ಜರ್ನಲ್ ಆಫ್ ಐಐಎಂಆರ್‌ಡಿ, 3(5). ಪು.ಸಂ. 82-86.

ಅಡುಗೆಯನ್ನು ಅನುಭವ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಉಣಬಡಿಸಿದವರು. ಕಾಯಕದ ಮೂಲಕ ಗಳಿಸಿದ್ದನ್ನು ದಾಸೋಹಕ್ಕೆ ಬಳಸಬೇಕು ಎಂದವರು. ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆ, ಬಡತನವೆಂಬುದು ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ, ಬದುಕು ಮುಖ್ಯವೆಂದು, ಉತ್ತಮ ಬದುಕನ್ನು ಬದುಕಿ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಬದುಕಿಗೆ ದಾರಿ ದೀಪವಾದವರು. ಬಸವಣ್ಣನವರು ದಯೆ ಮತ್ತು ಧರ್ಮದಂತಹ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಸಾರಿದರು. ಇಂದು ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿ ಲೋಭ, ಮೋಸ, ಅನ್ಯಾಯ ದಿನದಿಂದ ದಿನಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿವೆ. ಮನುಷ್ಯ ಬದುಕಿಗೆ ಮಿತಿಯಿದೆ. ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಬದುಕಲಾರರು. ಶರೀರದ ನಶ್ವರತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಬಸವಣ್ಣನವರು ಚಿಂತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

**ನೆರೆಕೆನ್ನೆಗೆ ತೆರೆಗಲ್ಲಕೆ ಶರೀರಗೂಡುವೋಗದ ಮುನ್ನ
ಹಲ್ಲು ಹೋಗಿ ಬೆನ್ನುಬಾಗಿ ಅನ್ಯರಿಗೆ ಹಂಗಾಗದ ಮುನ್ನ
ಕಾಲಮೇಲೆ ಕೈಯನೂರಿ ಕೋಲ ಹಿಡಿಯದ ಮುನ್ನ
ಮುಖ್ಯದೊಪ್ಪವಳಿಯದ ಮುನ್ನ ಪುತ್ತು ಮುಟ್ಟದ ಮುನ್ನ
ಪೂಜಿಸು ನಮ್ಮಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವನ**

ಮಾನವ ತನ್ನ ಜೀವಿತದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಾಲ್ಯ, ಯೌವನ, ಮುಪ್ಪಿನ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊನೆಗೆ ಮಣ್ಣಿನೊಂದಿಗೆ ಮಣ್ಣಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮಣ್ಣಾಗುವ ಮೊದಲೇ ಅಂದರೆ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯವು ಬರುವ ಮೊದಲೇ ಈ ದೇಹ ಸಾರ್ಥಕತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು. ಕೆನ್ನೆಗೆ ಗೆರೆ ಮೂಡುವುದು, ಗಲ್ಲಕ್ಕೆ ನಿರಿಗೆ ಬೀಳುವುದು, ಕಾಲ ಮೇಲೆ ಕೈಯೂರಿ ಕೋಲು ಹಿಡಿಯುವುದು ಎಂದರೆ ದೇಹಕ್ಕೆ ವಯಸ್ಸಾಗುತ್ತಿದೆ. ಸ್ಮಶಾನಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಾಗುತ್ತಿದ್ದೇವೆ ಎಂದೆ ಅರ್ಥ. ಶರೀರ ಗೂಡು ಸೇರದ ಮುನ್ನ, ಹಲ್ಲು ಹೋಗಿ, ಬೆನ್ನು ಬಾಗಿ ಅನ್ಯರಿಗೆ ಹಂಗಾಗದ ಮುನ್ನ, ಮುಪ್ಪು ದೇಹಕ್ಕೆ ಆವರಿಸಿ, ದೇಹದೇಣ್ಣೆ ತೀರಿ ಸಾವು ಆವರಿಸುವ ಮೊದಲೇ ದಯೆ, ಧರ್ಮ, ಅನುಕಂಪ, ಪ್ರೀತಿ, ವಾತ್ಸಲ್ಯ, ಮಮತೆಯಿಂದ ಬದುಕುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ.

ನಾನೆಂಬ ಅಹಮ್ಮಿನಿಂದ ಬದುಕುತ್ತಿರುವ ಮನುಷ್ಯರೆಲ್ಲರೂ ಒಂದು ದಿನ ಮಣ್ಣಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣಾಗಲೇಬೇಕು. ಬಡವರಷ್ಟೇ ಸತ್ತು, ಶ್ರೀಮಂತರೇನೂ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಬಡವ, ಶ್ರೀಮಂತನೆನ್ನದೇ ಸಾವು ಎಲ್ಲರನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡೇ ಹೋಗುವುದು. ಆದರೂ ಮನುಷ್ಯ ತನ್ನದೆಯಾದ ಅಹಮ್ಮಿನ ಕೋಟಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ದೇಶ-ದೇಶಗಳ ನಡುವೆ ಯುದ್ಧದ ಕಾರ್ಮೋಡದ ಛಾಯೆ ಕವಿದಿದೆ. ಮೌನವಾಗಿ ಮಾನವ ದೇಹದ ಮೇಲೆ

ಆಕ್ರಮಣಗೈದ ಕೊವಿಡ್-19ನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ಇಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಧರ್ಮದ ಭಯವಿಲ್ಲದೆ, ದಯೆಯ ಕೊರತೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯ-ಮನುಷ್ಯನಿಂದ ದೂರವಾಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಮನೆ-ಮನಗಳಲ್ಲಿ ಬಿರುಕುಗಳು ಕಾಣುತ್ತಿವೆ. 'ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ದಯೆ' ಎರಡೂ ಕೂಡಿದರೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬಡತನ, ನಿರುದ್ಯೋಗ, ಅನ್ಯಾಯ, ನೋವು ಯಾವುದುಇರದು. ಇತರರ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಸ್ವದಿಸುವ ಮನಸ್ಥಿತಿ ಇರಬೇಕೇ ಹೊರತು, ಸಂತೋಷಪಡುವ ಗುಣ ಇರಬಾರದು. ಯಾರೊಂದಿಗೂ ವೈರವನ್ನು ಸಾಧಿಸದೇ ಎಲ್ಲರಲ್ಲೂ ದಯಾ ಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕು. ಬಸವಣ್ಣನವರ ರಾಜಕೀಯ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಕಾಳಜಿ ಕಾರಣವಾಗಿ ದಯೆಯೆಂಬುದು ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಸತ್ಯವಾಗಿದೆ.

'ದಯವಿಲ್ಲದ ಧರ್ಮವದೇವುದಯ'

ದಯವೇ ಬೇಕು ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಲ್ಲರಲ್ಲಿ

ದಯವೇ ಧರ್ಮದ ಮೂಲವಯ್ಯ

ಕೂಡಲಸಂಗಯ್ಯನಂತಲ್ಲದೊಲ್ಲನಯ್ಯಾ'

ಬಸವಣ್ಣನವರು ಮನುಷ್ಯನ ಸುಂದರ ಬದುಕಿಗೆ ಬೇಕಾದದ್ದು ದಯೆ, ಕರುಣೆ, ಪ್ರೀತಿ, ಅನುಕಂಪ. ಮನುಷ್ಯನು ಸಕಲ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ದಯೆಯನ್ನು ತೋರಬೇಕು. ದಯೆಯೇ ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮದ ಮೂಲ ಆಧಾರವಾಗಿದೆ. ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದಯೆ ಇಲ್ಲದ ಧರ್ಮ ಯಾವುದು ಇಲ್ಲ. ವಿಶ್ವದ ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲೂ ದಯೆಯಿದೆ. ದಯೆ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು ಧರ್ಮವೇ ಅಲ್ಲ, ದಯೆ ಇಲ್ಲದವರು ಮನುಷ್ಯರೇ ಅಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವೆಂದರೆ ಅರಿವು. ಅರಿವು ಇದ್ದಾಗ ಮಾತ್ರ ಮನುಷ್ಯ ದಯೆ, ಅನುಕಂಪದಿಂದ ಬಾಳುತ್ತಾನೆ. ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿ ಹಿಂಸೆಗೆ ತೊಡಗುವದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವ ಬಸವಣ್ಣನವರು ದಯೆಯಿಲ್ಲವಾದರೆ ದ್ವೇಷ, ಅಸೂಯೆ ಬೆಳೆದು ವಿನಾಶಕ್ಕೆ ದಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಸಾರಿದರು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸುಖವನ್ನು ಬಯಸುವುದೇ ದಯೆ. ಅನ್ಯರ ದುಃಖವನ್ನು ಕಂಡು ಮರಗುವ ಹಾಗೂ ದುಃಖ ನಿವಾರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ತೀರ್ಥ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಮುಳುಗಿ ಏಳುವ ಬದಲು ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ದಯೆಯನ್ನಿಡುವುದೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಆದರೆ ಇಂದು ಮನುಷ್ಯ ದಿನೇ ದಿನೇ ಕಟುಕನಾಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ತಂದೆ, ತಾಯಿ, ಅಣ್ಣ, ತಮ್ಮ, ಅಕ್ಕ, ತಂಗಿ, ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಬೆಳೆಸಿದ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ, ಚಿಕ್ಕಮ್ಮ, ದೊಡ್ಡಪ್ಪ, ದೊಡ್ಡಮ್ಮ, ಮಮಕಾರದಿಂದ ಕಾಣುವ ಅಜ್ಜ, ಅಜ್ಜಿ ಹೀಗೆ

ಸಂಬಂಧಗಳೆಲ್ಲವೂ ಶಿಥಿಲವಾಗುತ್ತಿವೆ. ತನ್ನವರ ಬಗ್ಗೆಯೇ ತನಗೆ ಕಾಳಜಿಯಾಗಲೀ, ಅನುಕಂಪವಾಗಲೀ, ದಯೆಯಾಗಲೀ, ಕರುಣೆಯಾಗಲೀ ಇಲ್ಲವೆನ್ನುವಾಗ ತನ್ನ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಪ್ರಾಣಿ, ಪಕ್ಷಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ದಯೆ, ಅನುಕಂಪ ಇರಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ. ಹಾಗಾಗಿ ನಾವುಗಳು ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮೊಬೈಲ್ ಹಾಗೂ ಇನ್ನಿತರ ಗ್ಯಾಜೆಟ್‌ಗಳ ಗೀಳಿನಿಂದ ಹೊರತಂದು, ನಿಜ ಸಂಬಂಧಗಳ ನಿಜ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಅರುಹ ಬೇಕಿದೆ. ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲರನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಬೆಳೆಸಬೇಕಿದೆ. ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿ ಹೇಳಿ, ನುಡಿದಂತೆ ನಡೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕಿದೆ. ಬಸವಾದಿ ಶರಣರು ಮಾಡಿದ್ದು ಇದನ್ನೇ ಅಲ್ಲವೇ 'ನುಡಿದಂತೆ ನಡೆದರು, ನಡೆದಂತೆ ನುಡಿದರು.' ಅವರ ಬದುಕಿನ ಹಾದಿಯೇ ನಮಗೆಲ್ಲ ದಾರಿದೀಪ. ಇವನಾರವ ಇವನಾರವ ಎಂದು ಬದುಕದೇ 'ಇವ ನಮ್ಮವ, ಇವ ನಮ್ಮವ'ನೆಂಬ ಭಾವನೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬರಲು ದಯೆಯೇ ಕಾರಣ. ಯಾವುದೇ ಮತ, ಜಾತಿ, ಸಮುದಾಯ ಎನ್ನದೆ ಇಡೀ ಮಾನವ ಕುಲದ ಏಳಿಗೆ ಶ್ರಮಿಸಿದ ಬಸವಣ್ಣನವರಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಳಕಳಿಯಿದೆ.

ಉಪಸಂಹಾರ

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಜಾಗತಿಕ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ದಯೆಯ ಕೊರತೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ಮಧ್ಯದಲ್ಲೂ ಈ ನಾಡಿನ ನೆಲದ ಉಸಿರಲ್ಲಿ ದಯೆ ಇಂದಿಗೂ ಉಸಿರಾಡುತ್ತಿದೆ. ನವ ಮನ್ವಂತರದ ಹರಿಕಾರ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಸಾಗಿದ ಹಾದಿಯ ಜಾಡನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸಾಗಿ ಬಂದವರು ಇಂದಿಗೂ ನಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ಇದ್ದಾರೆ. ಅಂತೆಯೇ ನಮ್ಮದು ಸಮೃದ್ಧವಾದ ಮನಸುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ದೇಶವಾಗಿದೆ. ದುಃಖ, ಸಂಕಟದಲ್ಲಿರುವವರನ್ನು ಕಂಡು ಮರುಗುವುದಲ್ಲದೇ, ಅವರ ಸಂಕಟವನ್ನು ದೂರ ಮಾಡಲು ಶಕ್ತಿ ಮೀರಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವವರಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದು 'ಕರೋನಾ' ಎಂಬ ಮಹಾ ಮಾರಿಗೆ ತತ್ತರಿಸಿ ಹೋದ ಜನರಿಗೆ ದಯಾ ಗುಣವುಳ್ಳವರು ನೂರಾರು ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳ ದಾನ ಮಾಡಿದವರ ದೇಶ ನಮ್ಮದು. ಕೈಗಾರಿಕಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮದೇ ಛಾಪನ್ನು ಮೂಡಿಸಿದ ಮಾನವತಾವಾದಿ 'ರತನ್ ಟಾಟಾ' ರವರು ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದರೆ ನನ್ನ ಆಸ್ತಿಯೆಲ್ಲವನ್ನು ನನ್ನ ಜನ, ನನ್ನ ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ನೀಡುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳಿದ ಮಾತು ಈ ನೆಲದ ಮಣ್ಣಿನ ಗುಣವಾಗಿದೆ. ಈ ಮಣ್ಣಿನ ಋಣ ತೀರಿಸಲು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರು ಮನುಕುಲದ ಏಳಿಗೆಗಾಗಿ 'ದಯೆ-ಧರ್ಮ'ವನ್ನು ಬದುಕಿನ ಉಸಿರಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

- ಅಮರೇಶ ಯತಗಲ್. (ಸಂ.). (2020). ಸಾರ್ಥಕ ಬದುಕು ಸಂಪುಟ 1. ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ಶಿವರಾಜ ವಿ.ಪಾಟೀಲ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ (ರಿ), ರಾಯಚೂರು.
- ಮಹದೇವಪ್ಪ ಬಿ. (1999). ಅರಿವು-ಆಚಾರ, ಅರಿವು-ಆಚಾರ ಪ್ರಕಟನಾಲಯ, ಯಾದಗಿರಿ.
- ವೀರಣ್ಣ ರಾಜೂರ. (ಸಂ.). (1993). ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನ ಸಂಪುಟ 5 ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು.
- ಹಿರೇಮಠ ಆರ್.ಸಿ (ಸಂ.). (1968). ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಗಳು ಭಾಗ 2. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಧಾರವಾಡ.
- ಶೋಭಾ ಎಚ್.ಜಿ. (2004). ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಕ್ರಾಂತಿ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್, ಬೆಂಗಳೂರು.